

Bro-Jørgensen foretrak den store form. Den passede til hans arbejdsdisciplin og temperament. Foredrag holdt han vistnok aldrig og afhandlinger, anmeldelser, debatindlæg eller nekrologer for den sags skyld skrev han næsten ingen af. At han mere og mere distancerede sig fra det faglige miljø hænger sammen hermed.

At debat ikke var hans domæne, betyder ikke, at man må savne synspunkter i hans skrifter. De findes allevegne og er ofte stærkt kritiske over for de personer og forhold, der behandles. Som en understrøm løber mange steder hans almindelige og stærke samfundskritiske engagement.

I hans person huserede side om side en formrespekterende arkivembedsmand og en rebel.

Som arkivar var Bro-Jørgensen nok konservativ, men han var som arkivheuristiker virtuos og som beredvillig vejleder i brugen af enevældens arkivstof meget efterspurgt.

Som historiker bidrog han både med nyvurderinger og med gennemdokumenterede og velskrevne redegørelser for ofte hidtil helt ubehandlede forløb og forhold.

At han i begge egenskaber nød meget stor respekt og anerkendelse kom til udtryk, da han ved sin afgang fra Rigsarkivet som festskrift modtog et udvidet hæfte af tidsskriftet Arkiv.

Morten Westrup

GEORG NØRREGAARD

24. august 1904–13. februar 1988

En flittig bidragsyder til dansk historieforskning er død. Georg Pedersen Nørregaard fra Falster var en velkendt figur blandt danske historikere igennem et halvt århundrede og bidrog givtigt med mange bidrag til dansk historieskrivning igennem et par menneskealdre. Georg Nørregård rykkede ind i historikerlauget i 1928, da han som kun 24-årig blev cand. mag. i historie og dansk. Så langt var den fattige husmandssøn nået takket være legater og mange lokale bidrag fra hjemegnen omkring Nørre Vedby på Falster. Han var en ekstraordinær begavelse, som man også lagde mærke til blandt universitetslærerne. I en tid med mange arbejdsløse akademikere blev Nørregaard lige fra eksamensbordet ansat ved den første rene forskningsinstitution for historikere i Danmark, Instituttet for

Historie og Samfundsøkonomi, der var blevet oprettet året før på initiativ af bl.a. P. Munch og Niels Neergaard.

I mere end 10 år var Nørregaard knyttet til dette institut som assistent blandt andet ved det store socialhistoriske projekt, der i stramme tøjler gennemførtes under ledelse af Poul Engelstoft og Hans Jensen. Den urolige periode i dansk historie efter 1870 skulle analyseres efter positivismens bedste principper: den minutløse analyse skulle give et helhedsbillede af perioden, der kunne bruges som erfaringsgrundlag for politikerne i den næste urolige periode, som Instituttet voksede ind i fra 1928. Statistik og frem for alt dagspressen var det vigtigste kildemateriale. De to institutledere excerserede deres otte medarbejdere ved hyppige »laboratorieøvelser« og allerede i 1930 kunne instituttet udgive sin første samling afhandlinger i »Sociale Studier i dansk Historie efter 1857«. Georg Nørregaards bidrag, »Arbejderspørgsmålet i Firserne« er den mest grundige og værdifulde af bogens afhandlinger. Den byggede hovedsagelig på en gennemgang af Tidsskrift for Landmænd og af Socialdemokraten. I sig selv er afhandlingen en lille afrundet socialhistorie for 1880'erne af værdi endnu i dag. Men den egentlige frugt af den systematiske gennemgang af tidens aviser og af en lang række fagforeningsarkiver udkom først 13 år senere. Det var det store værk »Arbejdsforhold indenfor dansk Haandværk og Industri 1857-99« fra 1943, der måske var tænkt som disputats. Det er en udtømmelig samling oplysninger om den københavnske arbejdsclasses leveforhold og faglige organisation fra Næringsloven 1857 og til århundredets slutning. Kildematerialet er alsidigt, også interviews med gamle arbejdere fra tiden før 1900 indgår. Materialet er refereret, stort og småt mellem hinanden, men dog skrevet sådan, at man har lyst til at læse det. Med sit koncentrerede indhold er det et kildeværk med evighedsværdi – det er da også blevet genudgivet i 1977 og vil forhåbentlig ikke blive glemt af fremtidens forskning i arbejderbevægelsens historie. Hvad det kneb med, var et overordnet synspunkt og konklusioner med perspektiv i.

Georg Nørregaard gjorde sig højt fortjent i udforskningen af de sidste årtier af 1800-tallet, som dengang var helt uopdyrket jord. Men egentlig var den periode lige så lidt som økonomisk historie, Nørregaards oprindelige interessefelt. Da han forlod Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi i 1939 tog han fat på sine yndlingssemner. Et af dem var danske udenrigshistorie. I 1948 forsvarede han i Århus en disputats om Danmark og Wienerkongressen 1814-15, en undersøgelse af Frederik VI's og udenrigsminister Niels Rosenkrantz' deltagelse i kongressen. Baggrunden var den myte om kong Frederiks umådelige indflydelse på forhandlingerne og gode gerninger for Danmark under den lystige

kongres. Nørregaard øste her af det da ganske uudnyttede arkiv fra Departementet for udenrigske anliggender på Rigsarkivet. Dets indhold fascinerede ham i den grad, at han påtog sig den store opgave at skrive Danmarks udenrigspolitiske historie fra Wienerkongressen 1914 og til Christian 8.s død 1848. Den omfatter tre bind, som udkom 1954, 1960 og 1974. Var det end en periode uden større drama i udenrigshistorien, gav Nørregaard dog en alsidig skildring, der viste, hvor vidtstrakte forbindelser Danmark trods alt havde.

Dansk kolonihistorie blev Nørregaards næste arbejdsfelt – en afhandling i et fransk tidsskrift i 1933 om salget af Trankebar var et forvarsel herom. I »Vore danske Tropekolonier« 1952 skrev han afsnittet om de vestindiske øers historie 1880 til salget 1917 og i udenlandske tidsskrifter en række kolonihistoriske afhandlinger.

Mellem 1939 og 1963 ernærede Nørregaard sig ved fri forfattervirksomhed, udgav således en lang række udmærkede jubilæumsværker, bl.a. for Entreprenørforeningen og for Vognfabrikken Scandia i Randers. Desuden skrev han Københavns vandforsynings historie. Hans sidste større værk blev Nykøbing Falsters historie, et meget velskrevet og dybtgående værk, der udkom i to bind 1978 og 1982. Næppe nogen af hans samtidige historikere havde et så indgående kendskab til samlingerne i Rigsarkivet og Det kongelige Bibliotek, hvor man daglig kunne træffe ham enten dybt bøjet over papirerne eller ugleagtigt spejdende efter pæne piger.

Da Nørregaard i 1963, næsten 60 år gammel, søgte Troels Finks professorat i Århus, var hans videnskabelige produktion så anseelig, at han fik stillingen uden videre. Det kostede ham sikkert store vanskeligheder således i en moden alder at begynde som underviser oven i købet i en særlig vanskelig og urolig periode af universiteternes historie. En stor fortjeneste indlagde Nørregaard sig ved sin faglige indsats bl.a. som medstifter af og siden aktivt medlem af Foreningen til beskyttelse af videnskabeligt arbejde, senere også i den tilsvarende internationale organisation, World Federation of Scientific Workers, hvor han var vicepræsident 1957-65. Georg Nørregaard blev medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie i 1967.

Kristian Hvidt